INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

MAMLAKATNING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMI

Abdurahmonova Zilola
Namangan davlat universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabasi
Ilmiy rahbar: **R.Ahmedov**

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada mamlakatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash mexanizmi, uning nazariy asoslari hamda amaliy jihatlari yoritilgan. Xususan, iqtisodiy o'sish va rivojlanish tushunchalarining farqi, ularning iqtisodiy xavfsizlik bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilingan. Shuningdek, iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashda davlat siyosati, iqtisodiy strategiya, tahdid va xavf-xatarlarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan. Maqolada iqtisodiy xavfsizlik indikatorlari, aholi turmush darajasi, moliyaviy barqarorlik va investitsion jarayonlarning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy xavfsizlik, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy rivojlanish, davlat siyosati, milliy manfaatlar, tahdidlar, moliyaviy barqarorlik

So'nggi yillarda iqtisodiyotga oid ilmiy adabiyotlarda "iqtisodiy o'sish" va "iqtisodiy rivojlanish" tushunchalarini farqlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu farqlanish bevosita jahon xo'jaligida yuz berayotgan chuqur o'zgarishlar bilan bog'liq. Ayniqsa, rivojlangan mamlakatlar tajribasida birlamchi industrial bosqichdan texnologik va innovatsion iqtisodiyotga o'tish jarayoni kuzatilmoqda. Natijada ishlab chiqarish samaradorligi keskin oshib, mehnat unumdorligi yuqori darajaga yetmoqda. Shu bois, iqtisodiy o'sish va rivojlanish masalalarini iqtisodiy xavfsizlik bilan uzviy bog'liq holda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Iqtisodiy o'sish deganda, avvalo ishlab chiqarish hajmining ortib borishi tushuniladi. Bu jarayon yalpi ichki mahsulot yoki yalpi milliy mahsulotning o'sishi orqali namoyon bo'ladi. Biroq menimcha, iqtisodiy rivojlanish bundan kengroq tushuncha bo'lib, u iqtisodiyotning sifat jihatdan yangilanishi, texnologik darajaning oshishi va aholi turmush darajasining yaxshilanishini ham o'z ichiga oladi. Aynan iqtisodiy rivojlanish mamlakat iqtisodiy xavfsizligini mustahkamlashning asosiy omili hisoblanadi1.

Mamlakatning iqtisodiy xavfsizligi deganda milliy iqtisodiyotning ichki va tashqi tahdidlarga bardosh bera olishi, barqaror rivojlanishi va aholi farovonligini ta'minlash qobiliyati tushuniladi. Iqtisodiy xavfsizlik davlat siyosatining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, tahdidlarni oldindan aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmi, avvalo, iqtisodiyot holatini obyektiv baholash va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashga asoslanadi. Bu jarayonda davlat tomonidan maxsus konsepsiyalar ishlab chiqiladi va ular asosida iqtisodiy strategiya shakllantiriladi. Ushbu strategiya milliy manfaatlarni himoya qilish, iqtisodiy tahdidlarni aniqlash va ularga qarshi samarali choralar ko'rishni nazarda tutadi.

Davlat iqtisodiy strategiyasining asosiy tarkibiy qismlariga milliy manfaatlarni aniqlash, iqtisodiy tahdidlarni baholash va iqtisodiy siyosatni shakllantirish kiradi. Milliy manfaatlar iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishlarini rivojlantirish, resurslardan samarali foydalanish va

1 I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov "Iqtisodiy xavfsizlik" O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.

iqtisodiy mustaqillikni ta’minlashga qaratilgan bo‘ladi. Tahdidlar esa ishsizlik, inflyatsiya, tashqi qarzning ortishi, importga qaramlik kabi omillar orqali namoyon bo‘ladi.

Hozirgi zamon iqtisodiyotida tavakkalchilik darajasining ortib borishi iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash masalasini yanada dolzarb etmoqda. Shu sababli iqtisodiy xavfsizlik indikatorlari tizimi shakllantirilib, u makro va mikro darajada iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish imkonini beradi. Ushbu indikatorlar orqali iqtisodiyotning barqarorligi, to‘lov qobiliyati va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari baholanadi2.

Iqtisodiy xavfsizlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri aholi turmush darajasi hisoblanadi. Aholining daromadlari, ijtimoiy tenglik darajasi va bandlik holati iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Agar jamiyatda boy va kambag‘al qatlamlar o‘rtasidagi tafovut ortib ketsa, bu ijtimoiy beqarorlikni yuzaga keltirib, iqtisodiy xavfsizlikka tahdid soladi.

Shuningdek, iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlashda ishlab chiqarish tarkibi va investitsiya jarayonlari ham muhim rol o‘ynaydi. Ichki ishlab chiqarishning rivojlanishi, importga qaramlikning kamayishi va innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi iqtisodiy mustaqillikni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, investitsiyalarning yetarli darajada bo‘lishi iqtisodiy o‘sishning uzluksizligini ta’minlaydi.

Moliyaviy barqarorlik ham iqtisodiy xavfsizlikning asosiy elementlaridan biridir. Davlat byudjeti muvozanati, inflyatsiya darajasi, tashqi va ichki qarzlar hajmi iqtisodiy xavfsizlik darajasini belgilovchi muhim ko‘rsatkichlar hisoblanadi. Agar ushbu ko‘rsatkichlar muayyan me’yorlardan oshib ketsa, bu iqtisodiy inqirozga olib kelishi mumkin.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlatning tartibga soluvchi roli alohida ahamiyatga ega. Davlat iqtisodiy jarayonlarni nazorat qiladi, bozor mexanizmlarining samarali ishlashini ta’minlaydi va aholini salbiy iqtisodiy ta’sirlardan himoya qiladi. Ayniqsa, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish, raqobat muhitini yaratish va investitsion jozibadorlikni oshirish orqali iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash mumkin3.

Iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash mexanizmi ko‘p komponentli tizim bo‘lib, u moliyaviy, texnologik, ekologik va axborot sohalarini qamrab oladi. Zamonaviy sharoitda texnologik rivojlanish va innovatsiyalar iqtisodiy xavfsizlikning asosiy omillaridan biriga aylanmoqda. Shu sababli ilm-fan va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, infratuzilmani rivojlantirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va aholi daromadlarini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda. Bu esa iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlash bilan birga, iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Davlat rahbari tomonidan ta’kidlanganidek, iqtisodiy o‘sish faqat statistik ko‘rsatkich emas, balki u aholining kundalik hayotida o‘z aksini topishi lozim. Ya’ni, iqtisodiy o‘sish natijalari har bir fuqaroning farovonligiga xizmat qilishi kerak. Shu nuqtai nazardan qaraganda, iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash mexanizmi inson manfaatlarini ustuvor qo‘ygan holda shakllantirilishi zarur4.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatning iqtisodiy xavfsizligini ta’minlash murakkab va ko‘p qirrali jarayon hisoblanadi. U iqtisodiy o‘sish, sifatli rivojlanish, davlat siyosati va samarali boshqaruv tizimi bilan chambarchas bog‘liq. Iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash uchun kompleks yondashuv, uzoq muddatli strategiya va zamonaviy iqtisodiy mexanizmlardan foydalanish zarur.

---

2 Abulqosimov X.P. Iqtisodiy xavfsizlik. T.: Akademiya, 2006, 111 – b.

3 Goncharenko L.P. Problemы ekonomicheskoy bezopasnosti lichnosti: ch. I. M.: Izd-vo REA, 1997

4 Iqtisodiyotini rivojlantirish bo‘yicha belgilangan vazifalar natijadorligi tahlil qilindi// Xalq so‘zi. 2018 yil 13 sent.

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index:* *google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

Faqat shundagina mamlakat barqaror rivojlanish yo‘lidan borib, aholi farovonligini ta’minlay oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov “Iqtisodiy xavfsizlik” O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.
2. Abulqosimov X.P. Iqtisodiy xavfsizlik. T.: Akademiya, 2006, 111 – b.
3. Goncharenko L.P. Problemы ekonomicheskoy bezopasnosti lichnosti: ch. I. M.: Izd-vo REA, 1997
4. Iqtisodiyotini rivojlantirish bo‘yicha belgilangan vazifalar natijadorligi tahlil qilindi// Xalq so‘zi. 2018 yil 13 sent.